

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, Április 4-én, 1839.

14. szám.

Tartalom: Reminiscenciák 1837-ről, (Árokalyi) 105. l. Még egy, tutajokat illető javaslat, (D. F. A.) 109. l. Ole Bull, az éjszaki Paganini. (y) 111. l. /

Reminiscenciák 1837-ről.

(Folytatás.)

IV.

Brassói villák. — Földvár. — Weisz Mihály' hős halála. — Hidvég. — A' gazdag papság iskola nélkül. — Előpataka' völgye. — A' savanyú vizek. — Szépszó a' honi orvosokhoz. — A' savanyú vizek' vegytani felbonczolása. — Szálások, szolgálat, sétatér, vendéglő. — A' borse. (?) — Bojárok. — Társaság. — Az örökös vendég.

Brassótól búcsút véve, a' Barcza' legkiesb vonalán Erdővidéke felé lejtő úton indultunk meg, kísérve nyomunként a' szép vidék' ezer bájaitól. Két felől gazdag gabona földek 's illatos rétektől környezve a' brassói villák (itt méhes kertek) egymástól rendetlen tavulságban szétszórva fekszenek a' kellem's áldásdús rónán, melly az Ólt' mentén egy felől Erdővidéke 's más felől Sepsiszek felé jó tova a' város' határához tartozik. Minden villa csinos kerítvénybe foglalva kert idomú inkább, különbféle szelid 's vad növényzettel, hol a' gesztenye', ákác', rezgő nyár' lombjai közül egyszerübb, vagy a' birtokos' értékéhez 's izléséhez képest pompásabb mezei lak fejéreslik, számos gazdasági épületekkel. Itt lakik 's gazdálkodik nyáron át a' brassói birtokos, elvonulva a' városi zaj' lármája 's csüggesztő gondok' fergetege e-

lől, a' természet' ártatlan örömeinek kebelén pihentetvén fáradt lelkét; itt társalkodik ő csendes magányában ébredező lélekismeretével, itt él ő zavartalanul önmagának 's szíve' jobb érzetének, senkitől sem háborgatva izlelhetvén a' nemesb barátság' 's egy kedves hölgygyel a' házi élet' örömeit. Képzetelem a' századok' álmába süllyedt vissza, 's láttam Tibur' 's a' szép Tusculum' csendes hajlékait, hol arany hangokon zengett egykor a' lyra, 's a' szónoklat' öreg atyja az olajfák' árnyaiban tántoríthatatlan hűséget lehellett a' haza' gyermekeibe. A' szép Róma' villáit látta ábrándos képzetelem, 's én kiterjesztett karokkal kerestem római fiakat, hű gyermekeket a' hazának.....

Illyen lelki állapottal értem Földvára. Földvár (Marienburg) az Ólt' bal partján népes, tehetős és igen csinos szász mezőváros, adomány leveleiben sok kiváltságokkal bíró, de a' mellyek a' velök vagy nem élés vagy nem élhetés miatt erejüket vesztek, 's holt betűk maradtak a' papiroson. Földvár historiai érdekel bíró hely, 's szabadságaival Brassót is feljül mülja. Kormányától, melly egy bíróból, 's 12 tanácsosokból áll, három népes helység függ, u. m. Hóltövény, Veresmart és Magyarós; ezekből a' törvényes ügyek a' város' községi és onnan aztán Brassó' tanácsa elibe vitetnek. Ha a' temploma körüli emlékeknek hitelt adhatunk, ezen templom K. u. az 1000ik évben már állott 's használtatott; annyi bizonyos,

hogy ezen város' régibbsége érdemét Brassó sem tudja kétségbe hozni. Van neki egy kis fellegvára is, azon promotoriumnak, mellyen a' város hosszában elnyulik, Oltra nyuló csucsán; ez a' város' közös raktára, hol apró fiók épületekben becsesb holmijöket 's gabonájokat tartogatják a' helységbeliek s' éjelenként rendre örködnek körülte. Keleti oldalát a' helységnek a' Homoród' vize mossa. Ezen folyam' két partjain elterülő rónán közel a' város' felső végénél álló maomhoz esett azon nevezetes ütközet, mellyről Józsika az „Utósó Báthori“ címü regényében emlékezik. 1612ben oct. elején Weisz Mihály főbiró 's a' brassói hadak' vezére a' székelyek ellen indulván az úzoni 's illyefalvi várakat ostrommal megveszi, az alatt a' Báthorihoz szító székelyek reá beszélük a' fejedelmet, hogy most ragadja meg a' kedvező alkalmat a' nyakas brassói főbiró' megalázására, a' midőn a' városnak minden fegyvert fogható férfiai, az egész tanuló ifjusággal együtt a' harctérre szállittatván, könnyü volna egy csapással tönkre tenni őket. A' fejedelem kapván a' kínálkozó szerencsén a' Homorod melletti síkra száll, Weiszot oct. 16ikán sötét hajnalban megtámadja, sergeit, mi előtt hadi rendbe állíthatná, egy csapással szélyel veri. A' Weisz' segítségére jött havasalföldi seregek első rémülésekben megfutamodván, a' havasokon át hazáig meg sem állapodnak, a' székelyek a' harcz' szerencsáját eldöntve látván jó futó lovaikkal elillannak; maga marad Weisz 's már szélyel vert serge; a' rémülés 's az öldöklés közönséges lesz, kiki szaladásban keresi menedékét; boldog, ki csak fogóságba kerül, a' többeket irgalom nélkül nyakaztatja a' zsarnok fejedelem; a' brassói diákok, kik a' harczba is magokkal vivék imádságos könyveiket, azokat 's kezeiket az egek felé nyújtva esedeznek kegyelemért, de szánakozás nélkül meggyilkoltatnak. Weiszot terhes sebekkel elborítva, utolsó vonaglásai közt találják a' holtak közt,

azonban életéhez többé remény nem lévén fejtét, kétségkívül a' fejedelemnek vele kedveskedni akarólag, derekától egy Tunyugi György nevű székely (Józsikánál Bilibog) elszelvén, Szébenbe küldi Báthorinak. Oct. 22ik napjáig állott a' Weisz' feje Szébenben karóra függesztve, a' midőn egy iszonyu fergeteg' zavarjában, hihetőleg egy becsületes polgártársa ellopván, Brassóba vitték, holott magas hazafi érdemeihez méltólag testével együtt eltemettetett.

Földvárról az Ölt' szük völgyébe bocsátkozva csinos híd köti össze itt a' két partot, mellynek északi felén Hidvég terül el a' Nemes gr. kastélyával, 's a' Mikó grófok' jó karban lévő csinos udvarházaikkal. A' helység a' mostoha kézzel elszórt Felső Fejér megyéhez tartozik, 's egy a' megye' legnépesebb falvai közül. A' lakosok szeltiben pamutfonással foglalkoznak; néhány Brassóból ide telepedett görögök pamutfestő házakat tartanak, hol a' felfont pamut veres és kék színre festetvén, „fejtő“ név alatt hordatik szét, 's árultatik a' hazában. A' helységet többnyire reformatusok lakják, 's ropant terjedelmű határán még három, szintén falvi rangra verekedett telepítvények (praedium) léteznek, mellyek' terményeiből összesen a' dézmanegyed a' papot illeti. Ezen kívül a' nagyon népes megye' családjai füstönként kepét és o s z p o r á t *) is fizetnek. Minek természetes követkevése az, hogy az egyházi szolgák a' szó' értelmében megkövérednek. És, ki hinné! ezen több száz családkból álló megyének - nincs iskolája! a' szegény nép minden oktatás nélkül nő fel mint a' barom, 's szerencsétlenebb

*) Papi fizetések' elnevezései a' székely földön. Kepe alatt azon bérneme értetik, mellyet a' családok a' föld' nyers terményeiből, horból, buzából fizetnek határozott mennyiségben papjoknak 's az iskola tanítónak. O s z p o r a azon pénz, melylyel a' szegényebbek is, kik nem üznek gazdaságot, az egyházi szolgának tartozó bért megváltják. Ez mintegy 20—40 kr. megy ezüstben.

a' liget' füzeseinél, mellyeket évenként egyszer legalább megnyesnek. Más szegény megyékben, hol, a' mint mondják „a' pap harangoz“ 's az egyházi szolgálta maga 's szapora családja' létezetét két keze' munkájával tengeti, az iskola' nem léte még megbocsátható; de ott, hol az élhetés' gondjától kedvező körülmények által mentesítve van, az iskola' elhanyaglása égrekiáltó bűn, 's a' megróvást az egész haza előtt megérdemli. Az iskola' küszöbe a' templomnak, 's a' vallás' idves magvai csak ott gyümölcsöznek jó foganattal, hol az előoktatás által ész és szív elkészítvék a' szép és jónak elfogadására. Ha az úgy nevezett „mesternek“ nincs más kötelessége, mint a' sz. szolgálat' alkalmával, nem mindig muzsikális tenorával, a' gyűlekezeti' hymnuszát vezetni, úgy hivatala azon boldog sinecurák közé tartozik, mellyekkel csak annyi fáradság köttetett össze, hogy a' sinecurista a' szájába repülő sült galambat meg enni ne terheltessék, 's valljon mikor lehet a' szegény földnépének csak némi intelligentiárais verekedni, ha falusi iskolák nem állítanak fel, 's a' már létezők vagy létezhetők illy vétkesen elhanyagoltatnak? És ha ezen lélekismeretben járó ügyet a' megyei egyházi személyek elnézik, micsoda lélekkel nézi el az egyházi előljáráóság?

Hidvégnél egy disztelen hegyen átvergődve, a' mint az út egy mellék völgy' mélyébe bocsátkozik, itt fekszik Előpataka. Vagynak tájképek, mellyeknek színezésében 's idomításában, úgy látszik, csak szunnyokálva működött a' természet' ecsetje, 's a' mellyek inkább elmentéltélül formálvák, hogy mellettök annál inkább kitünjék a' valódi szépség' bájhatalma; ezek közé tartozik Előpataka. Egy szűk völgy' szakadásos árkaiban, minden kilátástól megfosztva, nagyon prosaicus hely ez, élénkség, változatosság, szóval: minden poësis nélkül. És illy kellemetlen külalakja mellett is megbecsülhetetlen drága kincseket rejt ez belsejében, mellyek

vajmi dicső kilátásoknál is ezerszerre többet érnek. Ki ezen szomorú völgyet visszataszító képéről itélné meg, aligha úgy nevet járna mint azon arcztudós (physiognomus), ki a' szép lelket csak szép testben keresvén, minden csinos, de kongó fejü uracscsal, 's minden deli alakú kéjhölgygyel szövetséget kötne, míg a' pupos hátú Eugen, a' sümölcsös homloku Socrates, 's egy kevésé tetszetes, de szép lelkü hölgy mellett érdektelen 's hidegen haladna el. Ezen völgyben gazdag erekben buzognak a' savanyú vízforrások, mellyeknek hasznos voltokért vajmi örömet eltűrjük a' hely' unalmait; így takarják el belső szép tulajdonok a' külső fogyatkozásokat embereknél is, 's ha nem resteljük a' dolgok' belsejébe tekinteni, mindenütt reá találunk azon igazságra, hogy a' természet minden helynek 's lénynek bizonyos móddal, alakban kiadta az illetőséget, és a' hol fősvénykedni láttatik is, ott vagy meg feszített vágyainkban, vagy abban van a' hiba, hogy a' környületeket hasznunkra fordítani nem vagyunk eléggé eszések.

Az előpataki savanyú vizek több forrásokból buzognak, mellyek közül a' patak' medrében lévőket fürdőknek, 's csak azon egyet használják itatra, melly az alig 10—20 négy-szög öl szélességü piacztéren gondosan elzárt kerítésben hatalmas erővel lökdösi mindig bő vizeit. A' fürdő kutak zavarosok, 's talán, mert a' gyakran áradozó patak' édes vizével összeszakad források, gyengék is. Az ivó kút, mellynek tisztaságára kellő gond nem mindig fordítatik, szürkés színü, gyengén savanyú, 's tiszta időben elég kellemetes izü; orvosi tekintetben nem győzik eléggé dicsérni a' vidékiek, 's kik valami hasznát tapasztalták, 's aztán a' kik ott létök előtt 's után is jó egészséggel dicsekedhetek. Ahhoz értő orvosok a' vele élést az idegyengeségben, a' gyomor' különböző nyavalyáiban, dugulások 's makacs szorulásokban, melancholiá-

ban, hypochondriában 's a' t. 's más számos és főleg olyan betegségekben ajánlják, mellyek körül tudományok, tapasztalások hajótörést szokott szenvedni; 's ezt felette bölcsen is teszik, mert a' mit az emberi ész' szűk világa miatt a' mesterség mód felett is elmesterkelt a' felbomlott életművezeten, azon a' legszerencsésebb esetben is a' természet' csoda titkos ereje segíthet csak. 'S vajmi kívánatos volna, hogy a' hazai orvosok fordítanak már valahára számos érczes vizeinkre figyelmüket, 's kifürkészvén gondosan azok természetét 's alkotó részeit, határoznák meg legalább némi hozzá vetéssel azon eseteket, mellyekben a' betegnek érczes vizekkel 's kimutatva éppen ezen és ném más érczes vízzel kellene élni. Most a' hazai orvosok' nagyobb része előtt „terra incognita“ érczes vizeink, sőt az eddigi tapasztalatok is nem a' megkívántató chemiai készületek' alkalmazásával tétettek, 's ez az oka hogy talán a' radnai vizeket kivéve, mellyeket dr. Nyulas bővebben megmagyarázott, nincsen hazánkban egyetlen egy érczes víz, melly iránt a' legértelmesebbek is egészen tisztában lennének. Lesznek, hiszem, kik önhitségökben szánakozólag fognak mosolyogni e' mérész hiedelmen; szabad; de ez a' dolgon nem változtat. Elöttem vagyon ns. Maros szék' igen érdemes főorvosának egy kis értekezése az erdélyi savanyú vizekről, melly minden esetben a' tudós szerző dologhoz értését bizonyítja; de nem tarthatom eléggé czélirányosnak, 's pedig azon okból: mert a' munka latin nyelven íratott, holott többnyire azok vennék hasznát, kik latin nyelven nem értenek, 's kik olykor semmi, 's többször felette hijános orvosi rendelkezések mellett küldetnek savanyú vizekre; valóban minden va'ó és képzelt betegek' hálája fogná kísérni a' t. szerző urat, ha ezen munkát számokra a' szükséges utasításokkal megbővítve nemzeti nyelven adná ki, 's ez annyival ohajthatóbb, mivel az ezen munkában

is nagy bőséggel találtató czifránál czifrább orvosi művszavakon még okosabbak sem képesek eligazódni, és végre egy serkentő szózat lehetne ez feles fiatal orvosainkhoz, kik ez által magok is a' hazai érczes vizek' alaposabb megtanulására ösztönöztetnének, mire talán néha, mikor a' legmakacsabb betegségek bizonyos szüinidő formát tartanak, 's még talán egyébkor is érkeznének, avvagy csak azon egyszerű elv miatt is: „a' mi tisztünkben jár, arra szükségkép érkezní kell.“

Az előpataki vizek' légmérséke Reaumur szerint $+12^{\circ}$, gyengén oszlató természetű, 's nem igen kellemes, tinta izü, szabad levegőn hamar megfeketedik. Dr. Bélteky úr szerint vegytanilag felbonczolva a' következő állományok találtnak egy 16 latot nyomó gyógyszerítárfontban:

a) röpülő rész:

Szénsav 45 $\frac{1}{100}$ prcent.

b) lekötött részek:

Szénsavas mész	14 $\frac{3}{50}$	szemer.
Szénsavas keserag	1 $\frac{23}{50}$	—
Szénsavas szikag	10 $\frac{2}{50}$	—
Kénsavas szikag	1 $\frac{3}{25}$	—
Sósavas szikag	1 $\frac{3}{100}$	—
Timsó	1 $\frac{14}{25}$	—
Szénsavas vasacs	$\frac{1}{50}$	—
Vonatos anyag	$\frac{2}{50}$	—

Ha a' fürdői szükségések' laistromába a' kényelmes jó lakást, pontos szolgálatot, kellemes sétatért, 's még egy jó vendéglőt is számlálunk, hol az embernek nem huzák le a' bőrét is; úgy Előpataka a' honi fürdők' sorában Borszék és Radna utáni helyet foglal el. Mert ha nem minden lakás felel is meg az idegen kívánatinak, vagynak tágas, egészséges, nagyon kényelmes lakások is, 's ezek közt kétségtelenül elől áll a' Felső Fejér megyei igen humanus 's szép lelkületű egyik főbírónak díszes építménye. A' szolgálatban a' helység' o'láh lakosai, a' fürdői lakoknak örjei télen át, készségre, hűségre, pontosságra, 's felette sze-

rény jutalomkövetelésre minden várakozást meghaladnak, holott Kovásznán 's más fürdői helyein Háromszéknek tartozását, a' drágán jutalmazottat is, ezer bosszantások közt teljesíti a' fürdői lakosság. Mindig és mindenütt azt tapasztaltam hazánkban, hogy a' szelid 's méltányos bánás, igazainak egyenes kiszolgáltatása, az oláh nemzetet a' magyar nemességhez felette ragaszkodóvá 's hűségessé teszi. En az oláhot igen jó indulátu, 's könnyen idomítható népnek tartom, a' melly megérdemelné hogy nevelésére több gond fordítatnék a' semminél.) A' kit népes családdal hajt a' kényszerítő szükség az előpataki fürdőkre, bizvást számolhat a' lakosság' pontos szolgálatjára, 's cselédjeinek egy részét könnyen nélkülözheti.

Az előpataki sétatér mostanában még a' patak' mentén lejtő goromba kavicsos, egyenetlen út, mellyen a' vigyázatlan minden pillanatban orrát 's fejét törheti. Egy nagy hegy' tövében fekvő városka' templomának kerületében láttam csak illy darabos ösvényt, hol igazán bételik, hogy a' hívek göröngyös úton jutnak mennyországba, t. i. azok kik ezt éppen mennybe vezető utnak tekintik szívökben is. Pedig az Előpatakára évenként gyülekező népes társaság méltó joggal várhatná a' birtokosságtól, hogy a' fürdői életben nélkülözhetlen sétatérre, 's így a' kényelem' ezen ágára is kiterjessze figyelmét. A' vendéglő ellen a' szolgálatot, étminőséget 's árt tekintve, nem lehet nyomos kifogás, felette jutányos áron szolgáltattja Jenei úr tiszta 's válogatott étkeit 's italait. E' mellett még tekéző asztalt is tart a' vendéglő, egy tágas teremben, melly deszka falzatján át a' nap' sugárinak éppen mint a' szél' fuvalminak szabad játékot enged. [Gyűlhelye ez az előpataki kisebb 's nagyobb rangu világnak, 's mind azoknak is, kik halálos unalmokban talán könnyen öngyilkosságra vetemülnének, ha itt a' fáró, 'serbli, mákáo 's. 11½ bánkok' magas élvezetet nyújtó (?) játékaiban

szívök' és zsebök' terhén nem könnyíthetnének. Ezen épület az előpataki pénzcsarnok (börse, köhöz legyen mérve), a' hova gyülekezett személyekből könnyen négy osztályt csinálhatnék: 1) tekézők', 2) kártyázók', 3) koczkázók', 4) a' tátogók' osztálya, 's ez utóbbiba olvadva a' szenvedő osztály is, mellynek legkeserveesebben van dolga; mert avagy nem égető szenvedés-e látni, miként fecserli a' gondatlan drága pénzét egy illyen szegény országban, hol minden szegletből a' szükség, szegénység, és hátramaradás rínak ki? nem kín-e látni, mikép üzetik a' koczkázás, a' csalásnak ezen rendszer 's bizonyosra számított mestersége, a' csak orrokig látók', vagy baj nélkül nyeréskedni kívánók' rovására, eltürve, sőt megengedve az előljároságtól? 's valljon, kérdem, hány a' kor' lelkéhez 's a' nemzet' szükségeihez mérsékelt intézetet nem lehetne alapítani 's virágoztatni azon summákkal, mellyek itt és másutt egy hitvány semmire kellő kártyás' zsebébe kerülnek?]

(Folytatása közelebből.)

Árokalyi.

Még egy, tutajokat illető Jovaslat.

(Vége.)

Ha a' tutajozók az elmondottak szerint fogának cselekedni, valóban nem csak a' tutajokat készítőkre 's eladókra, hanem megvevőkre is nagy haszon háromlanék.

A' készítők 's eladókra nézve azért; mert akkor nékiek nem kellene attól tartaniok, hogy tutajaiknak árt a' pénzt előre kölcsönöző speculansurak szabad kényök szerint szabandanak; sőt inkább a' helység' előljáróji, alkalmazvák azt távolságához a' helynek; honnan a' fenyőszalak szállítottak, 's jóságukhoz ezeknek, igazságosan fognak megha-

tározni; lelkiismeretesen tekintvék egyszersmind azt is: mellyik helység' határából lehet a' vett tutajt Maroson a' víznek akármely állapotjában leg hamarabb leszállítani; minekokaért sokkal kisebb árt kellene p. o. a' vaslábi, tekerőpataki 's ujfalvi tutajoknak, mint a' remeteiéknek szabni. Valljon ha minden tutajkészítő e' képpen bizonyos lenne a' felől, hogy tutaját nem csak bizonyoson eladandhatja hanem illő áron is adandhatja, nem fogna-e, minden károsodási aggodalomtól ment lélekkel, kettőzetett szorgalommal dolgozni 's tutajokat készíteni?

Azonban a' pénzt kölcsönöző helybeli társaságnak is biztosítania kellene az iránt: hogy tavasszal valamint a' kölcsönvevőktől, úgy másoktól is a' kiszabott áron tutajokat egybevásárolni minden mások felett elsőégi joga leendő; mint köz jó' előmozdítását törekvő egyesületnek; minekokaért köz akarattal határozattá kellene tenni ezt: ha tutajt készítő bátorzkodék a' köz határozat' ellenére is — idegenektől 's nem az egyesülettől venni tutajaira előre kölcsönpénzt, vagy az idegenek elég gondolatlanok lennének tutajt készítőknél tutajaikra foglalót adni; az illy károsító vásárok semmit érőknek tekintesének, 's az egyesület vagy is társaság az idegen speculansoknak kamat nélkül vissza adhassa előre adott pénzeiket.

Igaz, illy kirekesztés miatt első tekintet-
re nagyon károsulandóknak látszanak az idegen, haszonvadászó kereskedők; azonban ha fontolgatjuk az alkalmatlanságokat és valóságos károkat, mellyeket néha az előre kölcsönözés miatt szenvedtek; azt kell mondanunk: nem csak nem vesztenek, hanem inkább nyernek; mert így nem lesznek kénytelenek mint eddig, egymást speculatiojokban meg akarván előzni — ollykor már júliusban pénzt kiosztogatni, 's más évben korán martiusban Gyergyóba menni, vagy biztost küldeni, lesendőt: mikor szállítja le tu-

taját az adós, 's azt azonnál átveendő, azon félelemből, nehogy másnak adartassék el. Nem lesznek kénytelenek családaiktól eltározni, a' tutajok' kiindíthatásáig a' távolban költségesen élni sanyarogni, egyik helységből a' másikba járnai, szünet nélkül alkudozni, a' tutajoknak kényszerinti árt szabni törekedni, mert lám mind ezek náluk nélkül is eligazítatnak kevesebb költséggel és fáradtsággal. A' helybeli egyesület ugyan is nem csak hogy minden helységbelije' characterét, értékét, igyekezetét ismeri a' 's kölcsönözést is ahhoz alkalmaztathatja, hanem azt is tudja, mihelyt akarja: kinek, hol, mennyi 's millyen tutaja vagyon, mikor kötötte tutajait egybe 's mikor lehet elfoglalni? vagy ha valamelyik tartozó kivált birtoktalan meghalálozik, annak tartozására nézve magát biztosítani; mit az idegen, hitelező nem tehet, ha ottan jelen nincsen. 'S valljon nem hasznos, idvességes-e már akárkire nézve, ha bizvást mehet akármely helységbe az egyesülettől, társaságtól vásárolni, 's ha nem kell attól tartania; hogy a' mit egyszer megvett, az másnak isvel fog adatni, mi eddig gyakran megtörtént?

Hogy itt előadott vélekedésem létesülhesen, arra nézve legnagyobb hatással lehetnek a' helységbeli lelkész urak, kiknek jó tanácsait szívesen fogadja az egyébiránt is nagyon valóságos gyergyói nép, 's kik a' katonatiszt és más birtokos urakkal együtt elegendő pénzbeli tehetséggel is bírnak pénzkölcsönöző 's tutajokat egybevásárló társaságot alakítani, és e' képpen a' köz jót hálás köszönetet érdemlőleg előmozdítani. Velök kétség kívül mások is örömet kezét fogandának pénzsegedelem' nyújtására. 'S hogy ha a' társaság létesülend, mit remélek is, úgy — sőt a' nélkül is — minden tutajokkal kereskedőknek, kiválképpen pedig a' szász régeni, a' bafái, görgényi 's vásárhelyi uraknak, kik eladás végett tutajokat vagy másoktól vesznek, vagy magok készítetnek, újlag javaslom: ha tu-

tajaikat ezután nagyobb haszonnal kívánják eladni mint eddig adák, azokat Erdély határain alól ne szállítsák; de mi után egymással egyetértve 's egymásnak barátságos kezennyujtvanétalan erre határozandanak magokat, azt hírlapokban is hirdettessék ki, hogy a' szomszéd magyarországbeliek is tudhassák; magokat azután ahhoz alkalmazandók.

D. F. A.

Ole Bull,

az éjszaki Paganini.

Egy új, a' hír szerint első nagyságu csilgag tűnik fel azon jegyben, melly a' művészet egén korunkban szintűgy foglalja el a' tetőpontot, mint a' festészet uralkodék a' XVII dik százban. Miután éjszaki Európa fővárosaiban szerzett híre a' fenn nevezett művésznak, Európát figyelemre gerjeszté, mart. 12ikén Bécsbe érkezett, hogy az ottani hangászi törvényszék művészeti rangja' elismerhetlen bélyegét nyomja reá.

Ole Bull febr. 5dikén 1810ben Norvégiában Bergenben születék 's már felette fiatalon nyomait mutatá az őt majd olly hiressé teendő adománynak. Négy éves gyermek korában némi rokonától egy kis hegedüt kapa ajándékban, mellyen ő minden utczán énekelni vagy csimpolyázni hallott nótát utánhangoztata. Ezen gyermekjátékkal már 7dik évéig annyira vitte a' hangszerzám' kezelését, hogy Plegel' Quartettjeiben játszhatott. Mindazáltal úgy látszék, mintha végkép le kellene mondanía, az ő élte' tulajdonképi feladatát teendő mesterségről. Atyja ugyan is tanulásra száná, 's mivel félt hogy hangászi hajlama azt akadályozandja, a' hegedütől hosszas időre elfogá 's 1828ig kelle a' christianiai egyetemen tanulását folytatnia. Ámbár ez által a' muzsika' további gyakorlása megnehezítettet,

de hegedülésbeni készsége közül tudva vala. Így midőn a' christianiai játékszin' hangászigazgatója egykor hirtelen rosszul lön, kérék Ole Bullt, hogy helyét azon estvére foglalná el. Bull' dádala olly nagy vala, hogy a' hangászigazgató' csak hamar történt halálával, őt következőjének választák. Most már egészen a' hangászat' tanulására adá magát 's mivel egyetemi tanulása' folyama is el vala végződve, Spohr iránti tiszteletből Casselbe utazott, hol magát minden ajánlat nélkül azon nagy mivésznek bémutatá. Emez őt azonban némi hidegséggel fogadta, mi Ole Bullt úgy elkedvetleníté, hogy a' hangászatról végkép lemondani 's magát ismét a' törvénytánulásra adni eltökéllé, mi végre Göttingába mene. Itt tanulási foglalkodásai közben megtudá, hogy a' szegények' számára műkedvellők-től egy zene fogna adatni, muzsikaszeretete újra fellobbana 's kijelenté hogy ő is részt kíván venni. A' zene Mündenben esett meg 's Ole Bull játékával nagy figyelmet és hatást okozá; azonban egyik részessel ez alkalommal történt szóvita bajvívásba keveré, mellynek következtében hirtelen el kelle távoznia Göttingából. Pénzéből éppen ki levén fogyva, csak némelly barátai' segédével tudá Hamburgon 's Kopenhágán át Christianiába visszatérni. Megérkezése' estvéjén a' játékszinbe ment; jelenléte mindjárt megtudódott, 's kérék, foglalná el régi helyét az Orchesterben, mit közönséges taps alatt meg is tett. Majd meglátogatá Ole Bull Norvégiá' minden nagyobb városait 's végre miután mindenütt hallatá magát, Drontheimban hajóra üle, Bergenbe menendő. Ezen tengeri út felette baj és veszélyteli volt, mert a' hajó jég közé akadt 's az egész népséget éh halál fenyegeté. Négy embert valóban el is ére e' szomorú sors, mig végre meglágyúla az idő, a' jég szétolvada 's a' hajó rendeltetése' helyére juta. — Miután Ole Bull egy évig igazgatta Bergenben az Orchestert, Párizsba mene, hova 1832ben éppen akkor érke-

zék, midőn a cholera leggonoszbúl dühöng. Magános szállást fogada 's idegen és ismeretlenül zenére tön készülteket. De egykor haza men-
vén iszonyu rémüléssel kelle látnia, hogy szállását egészen kirabolták 's mindenét, még hegedűjét is elvitték. Ezen kétségbeejtő, reménytelen helyzetben, francziául nem tudva 's csaknem egyetlen egy ismerős nélkül, kihez folyamodhatnék, három napi 's éji elkeseredett bolyongása után; azon rettenetes szándékra vete-medett, hogy éltének véget vet. Történetesen jelentést lát egy ablakban bérszobák kiadásáról, szerencséjére békopogat, egy özvegy megnyitja az ajtót 's ő ezzel nagy bajjal inséges állapotját megérteti. Történt, hogy ez az asszony csak ez előtt kevéssel temette vala el egyetlen egy fiát, Ole Bull 's a megholt között nagy hasonlóságot vélt sejteni 's ezért eltökéllé őt magához venni. Hónapokig házánál 's fia gyanánt tartá. Itt ültében találkozik Ole Bull egy emberrel, kivel az előtt megismerkedett vala, 's a ki az ő muzsikai nagy adományát tudá; ennek elbeszélé szerencsétlenségét 's bévezetteték általa egy előkelő kereskedőnek, a muzsika nagy barátjának házához. Az ő segéde által hozzá is jutott egy zenét adhatni, mellyben megkülönböztetett tetszést aratott. Nem sokára meghallá Paganinit 's bámulásával egy magasb hívatás' érzete ébredne benne.—Folytonos tanulással és szakadatlan gyakorlással jelen tökélyére juta 's ekkor kezdé az utazást Európa' első fővárosaiba, hol mindenütt új és minden eddig hallottaktól különböző játszása' módjával legnagyobb bámulást gerjeszte. Elbámulának az ő csaknem csudát képző készségén 's azon sajátságon, miszerint Ole Bull a hegedüből a legkülönösb, inkább fűvészernek vagy emberi toroknak tulajdonítható hangokat csal ki; aztán a vonó' eddig nem ismert kezelésén, melylyel ő néha mind a négy húron

egyszerre játszik 's a legbajosabb változatokat adja elő, míg a thema egyszersmind egyik húron folyvást hangzik.

Az Ole Bull hegedűjét, (Guarnerius' készítményét) Párizsban 12,000 franccon Tarisi nevű olasz vásárlá, kit Ole Bull a legnagyobb hangszerismerőnek tart, 's azt állítja hogy ha egy fajta hegedüből csak egy tenyéryit lát, biztosan megtudja mondani, mellyik mester 's mellyik évben készítette.

Mart. 21dikén adá Ole Bull első zenéjét Bécsben. Halljuk az ottani bírálói törvényszék' egyik szózatát: „Mint hangmű szerző Bull úr egészen az új regényes iskola' sajátja. Hangjai, költsvényei az egész világot, költsőileg felfogva, akarják ábrázolni. Lelke előtt egy mást váltva lebegnek hírkoszorus hősök, talán egy Hektor, egy halálra szánt Zrinyi, kiket a trombiták eldöntő ütöközetre, halálos viadalra szólítanak, — majd ismét papokat lát, kik a' szent helyen ájtatosan térdelnek és szemöket az örökkévalóhoz emelik, — ekkor megint jnhásznek jelennek meg, kik virágokkal kellemesen koszoruzva vidámon tánczolnak tarka réteken; amott egy anya egyetlen gyermeke' kora halálát sítatja, itt a' féltéstől gyuladt Orosmánygylkát a' Zaire' melyébe dőfi, másutt az Othellótól megölt Desdemona utósó sohajját lehelli. A' hangok készséggel engednek a' mester' akarátának 's még az egyébiránt nem költsőileg érző hallgatót is akarata ellen elfogja 's emeli a' varázs.—

Vonó hordozása mesteri, nagyszerű és nemes; erőteli és lepegő a' fellengős helyeken, pikánt a' könnyebb, szeszélyesb hangsorokban, utánazhatlan és feljül múlhatlan a' legsebesebb spiccatoban. Hangjának rendkívüli ereje van és a' leglármasabb instrumentation is diadalmaskodik; gyengéd helyeken megint felette kedves, és mintegy szelid szellő, mintegy könnyű, keringő hullám síkul el a' hurokon, halk zengeteket mintegy ecchó, lehelve a' légen át. Nyávogó Portamentot nála nem hallani 's a' Tremolot nagy mesterhez méltatlannak látszik tartani. Egyébiránt Bull urnak bajosság nincs, négy szavu új játéka mindenkit csudálkozásra ragad.

y.